

EURÓPSKA ROMANTICKÁ A PREROMANTICKÁ LITERATÚRA

FRANCÚZSKA LITERATÚRA:
RUSKÁ LITERATÚRA:
NEMECKÁ LITERATÚRA:
	JOHANN CHRISTOPH FRIEDRICH SCHILLER – Pieseň na radosť
ANGLICKÁ LITERATÚRA:	GEORGE GORDON BYRON – Putovanie Childa Harolda
AMERICKÁ LITERATÚRA:	EDGAR ALLAN POE – Jama a kyvadlo
POLSKÁ LITERATÚRA:	ADAM MICKIEWICZ – Óda na mladosť
ČESKÁ LITERATÚRA:	MAREL HYNEK MÁCHA – Máj
	KAREL JAROMÍR ERBEN – Kytice, Vodník, Svatební košile

Roztried'te diela z hľadiska druhu alebo žánru:

Lyrické:

Lyrickoepické:

Epické:

Dramatické:

J.CH.F. SCHILLER: Diela:

Zbojníci – dráma, v ktorej je hrdinom Karol Moor, ktorého brat očierni pred otcom, aby sa zmocnil majetku a získal bratovu milú. Otec Karola vydedil. Karol sa stal vodcom zbojníkov. Po bratovej a otcovej smrti sa vydal do rúk súdu. Karol je rebel, ktorý nezvládol rozpor medzi svojím ideálom a spoločenskými podmienkami.

Pieseň na radosť – zhudobnil Ludwig van Beethoven v IX. Symfónii Óda na radosť.

Panna Orleánska – klasická veršovaná tragédia v piatich dejstvách, odohráva sa v období storočnej vojny. Hlavná hrdinka Jana má nadprirodzené sily, ne je upálená ako v skutočnosti, ale zomiera ako hrdinka na bojisku.

Práca s textom: Úryvok (Pieseň na radosť)

Objatie vám, milióny!

Bozky zemským končinám!

*Bratia – tam, kde hviezdny stan,
iste milý otec tróni.*

*Kto má výhru vytúženú
v priateľstve žiť s priateľom,
kto si získal krásnu ženu,
k nám pod' v speve veselom!*

*I ten, kto na celej zemi
má len bytosť jedinú!*

*Kto však nie, nech zarmútený
nechá našu družinu.*

Úlohy: 1. Aký je rozdiel medzi lyrikou a epikou? 2. Čo je oslavou ódy Pieseň na radosť? 3. Hľadajte synonymá k slovám: končiny, bytosť, družina. 4. Vyznačte v texte rečnícke zvolania básnika. 5. V úryvku sa nachádza INVERZIA. Vyznačte ju. 6. Utvorte rozkazovací spôsob „Otec tróni.“:

G.G. BYRON: Diela:

Putovanie Childa Harolda – Opisuje cesty a reflexie pútnika rozčarovaného rozkošami a zábavami vo svete bez lásky a úprimných ľudských vzťahov. Pútnik sklamaný veľkomestskou spoločnosťou sympatizuje s bojom národov za slobodu a hľadá rozptýlenie v cudzine. Navštívi Portugalsko, Španielsko, Iónske ostrovy, Albánsko, Grécko, Belgicko, Nemecko, Taliansko. Protestuje voči tyranii a neslobode podriadených národov. Ide o **lyrickoepickú skladbu**. Zameral sa na tulákov a väzňov a vytvoril nový typ romantického hrdinu, silnú osobnosť, Titana, ktorý pre osamelosť nemôže zvíťaziť v boji so spoločnosťou.

Téma: Cesty a úvahy pútnika po Európe, ktorý sa búri voči tyranii a neslobode.

Práca s textom (**Putovanie Childa Harolda**)

*Tak zbohom bud', blednúca, hoj,
vlast' moja v modre vln;
vzdych vetra lká a rackov roj
zapúdzza vesiel žbln.
Za slncom dial' sa plaví lod',
čo tríme mora moc;
bud' zbohom, slnce v hlbkach vôd,
vlast' moja – dobrú noc.*

Úlohy: 1) Vystihnite myšlienku prvej strofy básne. 2) Určte rým básne a vyznačte správnu schému rýmu. 3) Určte jazykový umelecký prostriedok „vzdych vetra“. 4) Vysvetlite metaforu „za slncom v dial' sa plaví lod'“. 5) Utvorte vetu, v ktorej použijete slovo „trímať“. 6) Komu sa autor prihovára? Vypíšte apostrofu. 7) Zdôvodnite čiarky vo verši: „Tak zbohom bud', blednúca, hoj,“.

K. H. MÁCHA: Diela:

Křivoklad – historická próza

Marinka – autobiografická próza

Cikáni – román, ktorý vykresľuje osudy vydedencov spoločnosti.

Máj – lyrickoepická skladba, kompozične rozdelená do štyroch spevov a dvoch intermezz (vsuvky, v ktorých sa príroda a duchovia pripravujú na Vilémov pohreb a žialia nad jeho smrťou.) Epickú osnovu tvoria osudy troch ľudí. Vilém, ktorého otec v mladosti vyhnal z domu, sa stáva vodcom zbojníkov. Zavraždí zvodcu svojej milej, nevie, že je to jeho otec. Keď sa to jeho milá Jarmila dozvedela, ukončila svoj život v jazere. Viléma uväznili a popravili. Dominantou sú reflexie a obrazy prírody. Autor zobrazuje kontrast – krásu prírody a lásku proti neúprosnej smrti.

Práca s textom (**Máj**)

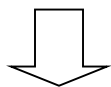
Umlkl vešken hluk, nehnutý stojí lid,
a srdce každého zajíma vážný cit.
V soucitu s nešťastným v hlubokém smutku plál
slzící lidu zrak obráčen v hory výš,
kde nyní zločinec, v přírody patře říš,
před Bohem pokořen v modlitbě tiché stál.

Úloha: Prečo ľud zachováva vážnosť a ticho pre Vilémovu popravou?

E.A. POE: Diela:

Vraždy na ulici Morque, Ukradnutý list – detektívne romány

Jama a kyvadlo – poviedka

Z deja Na začiatku príbehu si rozprávač vypočuje rozsudok smrti od inkvizície. Čitateľ sa nedozvie dôvod tohto krutého rozsudku, pretože rozprávač od dlhej trýznej omdlie a preberie sa až v čiernej tme, ktorú začína po počiatočnej hrôze skúmať. Jeho trýznitelia ho pravdepodobne po celý čas pozorujú a nemajú záujem skrátiť jeho duševné muky – po každej ďalšej mdlobe nájde vedľa seba bochník chleba a džbán s vodou. Po čase zistí, že mu bola určená smrť v jame, do ktorej mal dezorientovaný tmou spadnúť. Tomuto osudu unikne iba vďaka náhode, pretože sa potkne a padne ešte pred jamou. Vo vode, ktorú vypil, bola pravdepodobne droga, ktorá ho uspala. Keď sa zobudí, v kobke je svetlo, ale nie je voľný. Leží príviazaný na nízkom lešení a nad ním sa kýve ostré kyvadlo, ktoré pomaly klesá a približuje sa kolmo k jeho telu. Aj z tejto pasce sa mu podarí uniknúť. Napokon to vyzerá, že svoj boj s mučiteľmi predsa len prehrá a skončí v jame, pretože kobka sa zmenila na žeravý kosoštvorec, ktorý sa sploštuje a nedáva mu inú možnosť iba buď zhorieť, alebo skočiť do jamy, ktorá je uprostred. V poslednej chvíli ho zachráni generál francúzskej armády, ktorá dobyla Toledo. Inkvizícia padne do rúk svojich nepriateľov.

Odzrazu sa mi do duše vrátil pohyb a zvuk – búrlivé búšenie vlastného srdca a jeho tlkot v ušiach. Potom prišla chvíľa čírej prázdnoty. A potom znova zvuk, pohyb a hmat – akési špenie po celom tele. Potom číre vedomie bytia, bez akejkoľvek myšlienky – stav, ktorý trval dlho. Vtom zrazu *myšlienka*, údesná hrôza a úporné úsilie uvedomiť si, čo je so mnou. Potom mocná túžba pohrúžiť sa zase do zabudnutia. Potom náhly návrat vedomia a pokus pohnúť sa – pokus úspešný. A zreteľná spomienka na súd, na sudcov, na čierne závesy, na rozsudok, slabosť a mdloby. A potom bolo už len najhlbšie zabudnutie na všetko – všetko, aj na to, čo sa mi po dlhšom čase a úpornej námahe podarilo aspoň hmlisto si pripamätať.

Dosiaľ som neotvoril oči. Cítil som, že ležím na chrbte a nie som spútaný. Načiahol som sa a ruka mi sťažka dopadla na čosi vlhké a tvrdé. Hodnú chvíľu som ju tak nechal a zatiaľ som sa usiloval predstaviť si, kde a čím asi som. Túžil som uplatniť zrak, no neopovažoval som sa. Desil som sa prvého pohľadu na to, čo ma obklopuje. Nie zato, že by som sa bál pozrieť na čosi hrozné, ale chytala ma hrôza, že neuvidím nič. Napokon som so zúfalou odhodlanosťou v duši chytro otvoril oči. Moje najhoršie obavy sa potvrdili. Obklopovala ma tma večnej noci. Lapal som po dychu. Čierňava tmy ma ťažila a zadušala. Vzduch bol neznesiteľný, ťusný. Ostal som nehybne ležať a usiloval som sa rozumne uvažovať.

E. Allan Poe: Jama a kyvadlo

Pozrel som nahor a prezeral som si povalu väzenia. Týčila sa mi dajakých desať či dvanásť metrov nad hlavou a zbudovaná bola podobne ako bočné múry. Na jednej doske ma upútala akási zvláštna bytosť. Bola to postava Času, namaľovaná tak, ako sa zvyčajne maľuje, lenže miesto kopy držala čosi, čo som na prvý pohľad pokladal za nakreslené veľké kyvadlo, aké býva na starožitných hodinách. No niečo vo výzore tohto mechanizmu ma nútilo lepšie sa mu prizrieť. Uprene som naň hľadel, rovno-dohora (bolo presne nado mnou) a tu sa mi zamarilo, že sa hýbe.

[...]

Začul som tichý šramot, a keď som sa pozrel na zem, zbadal som, že po nej prebehlo niekoľko obrovských potkanov. Vynorili sa zo studne, ktorá mi ležala po pravici, takže som na ňu ledva dovidel. Aj keď som sa pozeral, práve vybiehali v celých zástupoch, náhlivo, s pažravosťou v očiach, vábené vôňou mäsa. Stálo ma veľa pozornosti a námahy, aby som ich od neho odplašil.

[...]

Kyvadlo kmitalo kolmo na moje telo. Videl som, že polmesiac má prefať srdcovú oblasť. Rozstrapká mi zrebnú kutňu – vráti sa a znova sa do nej zadrapí – zas – a zas. Hoci malo hrozivo široký rozkryv (dobrých desať metrov) a klesalo s hvíždavou pieraznosťou, ktorá by vládala rozbiť aj tieto železné steny, po niekoľko chvíľ sa mi bude kutne iba dotýkať – nič viac. A pri tejto predstave som zastal. Ďalej som sa neodvážil uvažovať. Lipol som na nej s húževnatou pozornosťou, akoby som už tým vládol zastaviť oceľ na svojej kutni. Prinútil som sa uvažovať o tom, aký zvuk vydá polmesiac, keď prejde po rúchu – aký zvláštny záchvev vyvolá v nervoch trenie látky. Nad touto malichernosťou som uvažoval, kým mi z toho zuby netrpli.

Nížšie, čoraz nižšie a nižšie! S rozkošou priam šialenou som porovnával rýchlosť, s akou kyvadlo klesalo, s jeho priečnou rýchlosťou. Doprava – doľava – sem a tam – s kvílením zatratenca! Kradným krokom tigra rovno do môjho srdca! Vše som sa smial, vše vyl, podľa toho, ktorá predstava bola mocnejšia.

Nadol, neodvratne, neúprosne nadol! Kmitalo mi už len tri prsty nad hrudou. Zúrivo, besne som sa hádzal a chcel si uvoľniť ľavicu. Mal som ju voľnú iba od lakťa k prstom. Horko-ťažko som dočiahol od taniera k ústam, ale ďalej nie. Keby sa mi podarilo roztrhnúť putá nad laktom, bol by som kyvadlo zachytil a skúsil ho zastaviť. Práve tak dobre som sa mohol pokúšať zastaviť lavínu!

E. Allan Poe: Jama a kyvadlo

Úlohy: Cieľom autora je vytvoriť temnú, tajuplnú atmosféru s prvkami hororu. Akými stylistickými prostriedkami sa autorovi túto atmosféru darí vytvoriť?

Je protagonist/rozprávač obeťou alebo spáchal nejaký hriech, za ktorý by si zaslúžil trest? Ako ho vnímate vy ako čitateľa? Prečo?